

jinind luptele antiotomane conduse și de alți voievozi români. Ceea ce însă constituie o noutate, este faptul că secuii se adresează lui Mihai în chestiunea libertăților lor pierdute, în speranța că voievodul unificator le va satisface cerințele. Mihai le confirmă libertățile în mai multe rânduri, obținând prin aceasta adeziunea majorității secuilor purtători de arme, care vor lupta de partea lui în bătălia de la Șelimbăr. Drumul odată jalonat, principii Transilvaniei de după 1600 îl vor străbate cu mai mult sau mai puțin curaj, în funcție de realitățile concrete din țară. Rămâne un bun câștigat faptul că secuii înfrinți în răscoala din 1595—1596, își vor recîștiga libertățile după anul 1600 grație modelului oferit de Mihai Viteazul.

Volumul este încheiat cu aparatul critic cuvenit, foarte bine pus la punct. Ar fi fost de dorit un rezumat într-una sau mai multe limbi de circulație mondială, chiar dacă cititorul necunoscător al limbii maghiare își poate face o idee despre structura cărții, pe baza sumarului tradus în cinci limbi.

GHEORGHE GORUN

DAMASCHIN BOJINCĂ,

Scrieri. De la idealul luminării la idealul național.

Studiu introductiv, selecție de texte și note de Nicolae Bocșan, Editura Facla, Timișoara, 1978, 163 p.+14 ilustr.

Cartea începe cu o bună definire a epocii de sfârșit a iluminismului românesc în Transilvania și părțile sale vestice, încadrînd în mișcarea culturală a epocii opera lui Damaschin Bojincă. Însumînd cele știute pînă acum, alăturîndu-le date inedite, Nicolae Bocșan, dă o bună biografie a cărturarului. Surprinde bine perioada de început, a studiilor la Oradea și Pesta și aduce o contribuție interesantă la Bibliografia românească veche, indicîndu-l pe Bojincă autor al scrierii: „Tristă cuvîntare la îngroparea lui Naum Petrovici, imprimată în 1824, la Buda (sub numele Toma Popovici), oraș unde, între 1827 și 1833 a desfășurat o bogată activitate publicistică și culturală. Înfățișează apoi, într-o clară viziune, „perioada ieșeană” din viața și activitatea cărturarului, în postură de luminător și luptător acolo în Moldova consacrîndu-se, de fapt, deopotrivă, idealului luminării și idealului național.

Gruparea *scrierilor*, a operei lui Bojincă, este interesantă și nouă. Nicolae Bocșan, în deplin acord cu spiritul epocii, dă înțietate scrierilor polemice, edițiilor *Animadversio* și *Răspundere desgurzătoare*, prima apărută în limba latină, cealaltă în limba română „... ca să o înțeleagă și să o judece și învățații a(i) tuturor națiilor străine, cărora sînt cunos-

cute vechimile și schimbările timpurilor, cugetînd că *de vom da securitatea și scutirea din afară* (s.n.-N.B.), lesne vom păstra cele din lăuntru și mijlocul nostru. Iară a doua oară, întorcînd-o pe românie, o aștern iubitorului de citire naționalist înainte, ca citind-o, să înțeleagă cum se cuvine și altora... ca nu cumva să se amăgească de a crede înșelăciunile lor“ vine a răspunde defăimătorului de nație, să cunoască defăimările unora (p. XXIII). Într-un spațiu mai larg ne sînt prezentate scrierile istorice, subliniem: toate scrierile istorice ale cărturarului, tot ce a scris și tipărit el referitor la istoria românească și cea universală. Sînt restituiri demne de toată atenția titlurile tipărite de Bojincă în coloanele *Bibliotecii românești* și a *Calendarului românesc* de la Buda, mai ales cele privind: *Istoria romanilor*, *Viața lui Cantemir*, *Istoria lui Radu Șerban*, *Istoria lumii pe scurt* și textul privind măreția domniei lui Mihai Viteazul. Cu stăruință se apleacă Nicolae Bocșan asupra aportului cărturarului la pedagogia românească, cu deosebire asupra scrierii *Diregătoriul bunei creștere* (Buda, 1830) — considerată o carte de înțelepciune ce omagiază, cu o înaltă rațiune, Omul și menirea sa pe pămînt, firește postura românului „de lume“, înțelept, civilizat, patriot — așa cum a fost, în primul rînd, însuși cărturarul: o personalitate complexă, de formație enciclopedică, format fiind în epoca luminilor, „un luminător, dintre cei mai reprezentativi“ în postura de propogator al noii culturi, cum bine îl definește Nicolae Bocșan, un *colportor* al acestei ideologii, la răscrucea dintre Lumini și Romantism, făcînd tot ce a înfăptuit în numele luminii și națiunii.

După o asemenea competentă prezentare a operei cărturarului, scrierile reeditate (urmîndu-se în transcrierea textelor principiul interpretativ recomandat de prof. Iosif Pervain) ni se recomandă de la sine. Ele întrunesc, integral sau fragmentar: *Răspundere desgurzătoare la cîrtirea cea în Hale* (Buda, 1828); *Istoria romanilor* (apărută în „Biblioteca românească“, 1829), *Viața lui Iancu de Hunedoara* (în „Calendarul românesc“ pe anul 1830), *Vestitele fapte și perirea lui Mihai Viteazul* („Biblioteca românească“, 1830), *Istoria lui Radu Șerban* (Biblioteca românească“, 1829), *Viața lui Dimitrie Cantemir* („Biblioteca românească“, 1829), *Istoria lumii pe scurt... Istoria popoarelor...* („Biblioteca românească“, 1829), *Diregătoriul bunei creștere* (Buda, 1830), *Anticile romanilor* (Buda, 1832—1833). Credem că a fost selectat tot ceea ce este mai reprezentativ în opera lui Bojincă.

În lumina celor relevate, ni se înfățișează o carte scrisă cu competență, o restituire demnă de laudă, atît ca realizare cît și prin atașarea sinceră de opera cărturarului român luminist originar din Banat. Cartea se mai impune și printr-o bună sistematizare (ceea ce nu întîlnim la o serie de lucrări de acest gen apărute în ultimii ani) care-l ajută pe cercetătorul interesat de cultura modernă să afle, după părerea noastră, tot ce ar putea interesa, în stadiul actual atins de cercetarea mișcării culturale a epocii, persoana și opera lui Bojincă. Editarea scrierilor îl

readuce pe cărturar în conștiința contemporană, exprimându-ne mai plastic, îți așază opera sa pe masă, un lucru important dacă ne gândim că nu la puțini li s-a întâmplat ca pentru a vedea, consulta ori a afla ceva despre *Răspundere desgurzătoare*, *Diregătoriul bunei creștere* sau *Anticile romanilor* au trebuit să-și îndrepte pașii spre bibliotecile documentare.

Prin argumentele aduse, considerăm apariția editorială de la Facla un act de cultură, de culturalizare, ce se impune. Nu încheiem înainte de-a adresa cuvîntul de laudă editurii din Timișoara, pentru ținuta aleasă, elegantă, a acestei cărți.

FLORIAN DUDAȘ

MARTHA BIBESCU,

Jurnal politic 1939—1941. Editura Politică, București, 1979, 238 p.

Interesantă categorie de izvor istoric, „jurnalul personal” a constituit dintotdeauna conflictul de taină, prietenul sincer și devotat al adevăratelor personalități ale culturii sau vieții politice. Prinse în vîltoarea muncii, a creației de excepție, a luptei cu viața, total, sau numai în parte potrivnică idealului cu care s-au identificat prin acumulări treptate și meditație — personalitățile și-au găsit refugiu în scrisul destinat mai întii lor înșile, de multe ori singurul prieten în momente de zbucium, suferință și speranță.

Un „jurnal personal” se deosebește din multe puncte de vedere de o carte de „memorii”. Dacă „memoriile” se scriu de obicei la sfîrșitul unei cariere din viață sau chiar spre sfîrșitul vieții, cînd amănuntele și coloratura specifică momentului istoric pot să fie scăpate din vedere, să se estompeze odată cu scurgerea anilor, îndemnînd nu odată pe autori să fie mai puțin critici cu succesele și insuccesele propriei vieți, „jurnalul personal” îl considerăm ca exprimînd mai autentic sentimentele confesorului și realitatea din jurul său, în care este mai mult sau mai puțin implicat, tocmai prin însemnările zilnice sau aproape zilnice pe care le înscrie, prin stilul direct și simplu în care prinde viața cotidiană, prin forma brută a informațiilor care urmăresc reținerea exactă a faptelor și atmosferei. Un astfel de document și izvor este și *Jurnalul politic* al Marthei Bibescu.

Descoperit în ultimii anii în arhivele din Capitală, însemnările politice ale, *Jurnalului* sînt traduse din limba franceză în care au fost redactate, sînt selectate, adnotate și însoțite de un studiu introductiv